

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»

«Το Διεθνές Σύστημα και η Αλληλεπίδραση του
με την Ιαπωνία την Περίοδο Meiji »

"The International System and its interaction with
Japan During the Meiji Era"

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ανδρέας Κροκίδας

Αθήνα, 2022

Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις, που προβλέπονται από τις διατάξεις της παρ. 6 του άρθρου 22 του Ν.1599/1986, δηλώνω ότι:

Η εργασία που παραδίδω είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιεί πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές. Αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες σε περίπτωση που αποδειχθεί ότι η εργασία μου αποτελεί προϊόν λογοκλοπής ή προϊόν τρίτων

Τριμελής επιτροπή:

Κ, Χαράλαμπος Παπασωτηρίου. Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου
(Επιβλέπων).

Κ. Γκόφας, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου.

Κ Τσιμώνης. Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου.

Copyright © Ανδρέας Κροκίδας, 2022.

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Περίληψη/Summary.

Η συγκεκριμένη μελέτη έχει σαν στόχο να εξετάσει την πορεία της Ιαπωνίας από την παλινόρθωση των Meiji μέχρι και το τέλος του Ρωσο-Ιαπωνικού πολέμου το 1905. Αρχικά, θα γίνει προσπάθεια να γίνει μία ανάλυση αναφορικά με το πώς η Ιαπωνία κλείστηκε στον εαυτό της για πάνω από 2 αιώνες καθώς και τις συνέπειες των επιλογών αυτών. Έπειτα θα αναλυθεί όλη πορεία της Ιαπωνικής Αυτοκρατορίας, από την ταπείνωση των «Μαύρων Πλοίων του 1853» και τις άνισες συνθήκες, την πτώση των shogun μετά από έναν σύντομο εμφύλιο και τέλος, την δραματική εκβιομηχάνιση που ώθησε την Ιαπωνία να μετατραπεί σε μία Ευρωπαϊκού μεγέθους μεγάλη δύναμη ικανή να διεκδικήσει δυναμικά την ηγεμονία στην Ανατολική Ασία και τον Ειρηνικό.

Επιπλέον, η μελέτη θα προσπαθήσει να αποδείξει πώς το διεθνές σύστημα και οι κανόνες του, λειτουργούν σαν όρια αλλά ταυτόχρονα και πιθανοί διέξοδοι ώστε μία χώρα να μπορέσει να επιβιώσει και να ευημερήσει στην διεθνή σκηνή. Το διεθνές σύστημα, θεωρείται από τους κυριότερους, αν όχι ο κυριότερος, γνώμονας επιλογών για την κυβέρνηση Meiji και μέσω του γεγονότος αυτού γίνεται προσπάθεια να αποδειχθεί πως η εξωτερική πολιτική με όλους τους κινδύνους και της ευκαιρίες που παρέχει, αποτελεί ίσως και έναν από τους καθοριστικότερους παράγοντες στην διαδικασία λήψης αποφάσεων ακόμα και για ζητήματα καθαρά εσωτερικού περιεχομένου.

This essay aims to discuss and examine Japan's history from the Meiji Restoration all the way to the end of the Russo-Japanese War of 1905. At the beginning, there will be an attempt to conduct an analysis regarding the reasons the Japanese Empire closed itself to the world for nearly 2 centuries and the consequences of this particular choice. Following this, the analysis will focus on the history of the Japanese Empire from the humiliation of the "Black Ships of 1853" and the unequal treaties, the fall of the Shogunate after a short civil war, and the dramatic industrialization that followed which transformed the Japanese Empire into a force on par with the European ones, able to vie for hegemony in East Asia and the Pacific.

Furthermore, this essay will try to showcase how the system of international relations and its rules work as limits and potential opportunities at the same time, enabling a country to not only survive but also thrive in the international system of relations. Therefore, the system of international relations is considered one of, if not the most, important things that shaped the Meiji governments choices through the aforementioned period, and this fact will be used to showcase how foreign policy decisions are among the most important factors in the policy making process, often influencing decisions regarding domestic policy.

Λέξεις Κλειδιά/Keywords.

Ιαπωνία, Κίνα, Ανατολική Ασία, Ειρηνικός, διεθνές σύστημα, ρεαλισμός, εκβιομηχάνιση, εκσυγχρονισμός, ιμπεριαλισμός, σφαίρα επιρροής.

Japan, China, East Asia, Pacific Ocean, international system, realism, industrialization, modernization, imperialism, sphere of influence.

Πρόλογος.

Η πορεία ενός έθνους κατά την διάρκεια της ιστορίας είναι ένα αντικείμενο μελέτης το οποίο απασχολεί τους ερευνητές εδώ και αιώνες. Από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα έχουν πραγματοποιηθεί αναρίθμητες απόπειρες να εξηγηθεί πως ένας κράτος ακμάζει και παρακμάζει, ποιοι είναι οι παράγοντες που καθορίζουν γιατί ένα κράτος είναι μεγάλη δύναμη, με ακμαίο πολιτισμό, οικονομία και κοινωνία και γιατί ένα γειτονικό κράτος με παρόμοιους συντελεστές ισχύος είναι μία μεσαία δύναμη που ταλανίζεται από κρίσεις.

Εξαιρώντας τις εξηγήσεις οι οποίες αποδίδουν τέτοιες αλλαγές σε υπερφυσικό χαρακτήρα, ή αυτές που οφείλονται σε φυσικές καταστροφές, οι περισσότερες μελέτες φαίνεται να ακολουθούν την παραδοσιακή ρήση που θεωρεί πως «οι αυτοκρατορίες καταρρέουν εκ των έσω».

Αν και η εσωτερική πολιτική παίζει έναν αδιαμφισβήτητης σημασίας ρόλο στην ιστορική πορεία ενός κράτους, καθώς μέσω της άσκησης εσωτερικής πολιτικής είναι δυνατόν να κινητοποιηθούν οι συντελεστές ισχύος ενός κρατικού μηχανισμού, από μόνη της η εσωτερική πολιτική αδυνατεί να εξηγήσει την κατάρρευση ενός καθεστώτος ή την άνοδό του. Κλασικό παράδειγμα είναι ίσως οι τεράστιες νομαδικές αυτοκρατορίες, των οποίων ενώ φαινομενικά η άνοδος και η πτώση προκαλείται από την εξαιρετικά εύθραυστη πολιτική ισορροπία στο εσωτερικό τους, η ιστορική τους διαδρομή ποτέ δεν καθορίστηκε στο κενό, αλλά αντίθετα από το εξωτερικό τους περιβάλλον. Ήταν η γεωγραφία της στέπας και η γειτνίαση με αγροτικούς πολιτισμούς που ευνοούσε την έκταση τους, και αυτή η ακριβώς η τεράστια έκταση που κάλυπταν οι στέπες ήταν η οποία συνδυαστικά με την πρωτόγονη τεχνολογία επικοινωνιών και το πιο αναπτυγμένο επίπεδο οικονομίας και τεχνολογίας των γειτονικών αγροτικών πολιτισμών που οδηγούσε αυτές τις αυτοκρατορίες στην κατάρρευση λίγες μόλις γενιές μετά την δημιουργία τους.

Αν η εσωτερική πολιτική και η θεωρία των μεγάλων προσωπικοτήτων και ηγετών είναι ίσως ελλιπής για να εξηγήσει τι προκαλεί τις εξελίξεις των κρατών, τότε θα πρέπει ίσως να ερευνήσουμε την μεγάλη εικόνα, την εξωτερική μεταβλητή που ονομάζεται διεθνές σύστημα ως ίσως τον κύριο υπαίτιο για αυτές τις αλλαγές χωρίς όμως να παραβλέπουμε τον ρόλο που παίζει ο ανθρώπινος παράγοντας και ο ρόλος της ηγεσίας ιδιαίτερα υπό το πρίσμα μίας ανάλυσης η οποία ακολουθεί τα θεωρήματα του Θουκυδίδη και του Niccolo Machiavelli, οι οποίοι εξετάζουν και την ιδιοσυγκρασία της ανθρώπινης ψυχολογίας στην ανάλυσή τους χωρίς όμως να προχωρούν στον εκθειασμό των ηγετών ως τον μοναδικών παραγόντων για την επιτυχία ή την αποτυχία μίας κρατικής οντότητας.

Το διεθνές σύστημα διέπεται από ορισμένους κανόνες οι οποίοι θεωρούνται ίσως απαραβίαστοι από τους αναλυτές ιδιαίτερα της ρεαλιστικής σχολής των διεθνών σχέσεων. Όροι όπως «ισορροπία ισχύος», «δίλλημα ασφαλείας», «εξισορρόπηση» κλπ ακούγονται συχνά από τους ρεαλιστές αναλυτές ως οι κύριοι υπαίτιοι για την

πορεία ενός κράτους και την πληθώρα καθώς και την ευελιξία επιλογών που διαθέτει.

Η συγκεκριμένη εργασία θα προσπαθήσει να παρουσιάσει τον βαθμό στον οποίο το διεθνές σύστημα της Ανατολικής Ασίας και του Ειρηνικού οφείλονται για την ραγδαία ανάδειξη της Ιαπωνίας σε μία από τις μεγάλες δυνάμεις του κόσμου μέσα σε λιγότερο από 40 χρόνια. Μία χώρα η οποία βρέθηκε σε θέση από το να αποτελεί μία, ομολογουμένως ιδιότροπη, αποικία των Ευρωπαίων και των Αμερικανών, παγωμένη για πάνω από 200 χρόνια στον 17^ο αιώνα, σε μία γοργά αναδυόμενη μεγάλη δύναμη η οποία όχι μόνο απλά μπόρεσε να δώσει στους κατοίκους της μέσω του ραγδαίου εκσυγχρονισμού και εκβιομηχανισμού της μία αύξηση της ποιότητας ζωής ανήκουστη στην Ασία μέχρι τον 20^ο αιώνα, αλλά και να μπορεί ισάξια να ανταγωνίζεται τους Ευρωπαίους για επιρροή στην Ασία, να μπορεί να δημιουργήσει την δική της αποικιακή αυτοκρατορία, και εν τέλει να αποτελεί τον στενότερο σύμμαχο στην Ασία της ισχυρότερης δύναμης του κόσμου, το Ηνωμένο Βασίλειο, και να μπορεί να επιβάλει όρους ειρήνης στην, φαινομενικά, δεύτερη ισχυρότερη χώρα του κόσμου την Ρωσική Αυτοκρατορία, ταπεινώνοντάς την στο πεδίο της μάχης και προξενώντας της μία κρίση από την οποία δεν ανέκαμψε ποτέ.

Συνεπώς, σκοπός της εργασίας αυτής είναι, ακολουθώντας την θεωρητική προσέγγιση του κλασσικού ρεαλισμού να αποδείξει πως το διεθνές σύστημα αποτελεί τον κύριο παράγοντα που επηρέασε όχι μόνο την εξωτερική αλλά και την εσωτερική πολιτική της Ιαπωνίας, επιτρέποντας της την επιλογή της απομόνωσης, επιβάλλοντάς της τον εκσυγχρονισμό, και διευκολύνοντας την ανάδειξή της σε μεγάλη δύναμη.

Κεφάλαιο 1^ο: Πρώτες επαφές Ιαπωνίας Ευρώπης.

Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα η Ιαπωνία παρέμενε προσκολλημένη στην εποχή της πρώιμης μοντέρνας περιόδου. Η επικράτηση του Tokugawa Ieyasu στην μάχη της Sekigahara έβαλε τέλος σε περίπου ενάμιση αιώνα εμφύλιων πολέμων για την εξουσία και ενοποίησε την Ιαπωνία θέτοντας τα θεμέλια των πολιτικών που θα ακολουθούσε η χώρα για πάνω δύο αιώνες.

Πριν την καθιέρωση του καθεστώτος των Tokugawa η Ιαπωνία παρέμενε παραδοσιακά διαιρεμένη μεταξύ των φεουδαρχικών ηγετών της (daimyo) σε μία οργάνωση η οποία είναι αρκετά παρόμοια με αυτήν της Μεσαιωνικής Ευρώπης. Οι daimyo όφειλαν τυπικά υποταγή στον Αυτοκράτορα, αλλά η θέση του θρόνου ήταν τελετουργική ουσιαστικά ήδη από τον 11^ο αιώνα, με ισχυρές οικογένειες φεουδαρχών γαιοκτημόνων να ελέγχουν την εξουσία. Η πραγματική εξουσία ανήκε στον shogun, τυπικά των αρχηγό του σώματος στρατού που ήταν υπεύθυνο για να εξασφαλίσει την υπακοή και την κατάκτηση των Emishi, ενός λαού προ Ιαπωνικής καταγωγής ο οποίος θεωρείται αυτόχθονος στα νησιά του αρχιπελάγους.

Πριν ο Ieyasu ανακηρυχθεί σογκούν οι διάφοροι daimyo που μάχονταν για την εξουσία, στην προσπάθειά τους να εξασφαλίσουν οποιοδήποτε πλεονέκτημα έναντι των αντιπάλων τους, στράφηκαν στους Ευρωπαίους, οι οποίοι μέσω του, έστω και εξαιρετικά περιορισμένου, εμπορίου με την Κίνα άρχισαν να έχουν επαφές με την Ιαπωνία. Το 1541, οι Πορτογάλοι έγιναν οι πρώτοι Ευρωπαίοι που έφτασαν στην Ιαπωνία φτάνοντας μέσω της Κίνας στο νότιο νησί του αρχιπελάγους το νησί Kyushu, και έφεραν την Ιαπωνία για πρώτη φορά σε άμεση επαφή με την Ευρώπη.

Το εμπόριο μεταξύ των Πορτογάλων και των διάφορων Ιαπώνων daimyo ήταν εξαιρετικά επικερδές και για τις δύο πλευρές, με τους Πορτογάλους να αναφέρουν κέρδη τα οποία ακόμα και η γνωστή για τα πλούτη της Ολλανδική Εταιρεία των Ανατολικών Ινδιών δεν ήταν σε θέση να σημειώσει εύκολα¹. Μέσω των Πορτογάλων εμπόρων Ιαπωνικό μετάξι και άλλα είδη πολυτελείας έγιναν διάσημα και περιζήτητα στην Δυτική Ευρώπη αλλά και στην Κίνα, αλλά με διαφορά το

¹ Boxer, Charles Ralph (1963). *The Great Ship from Amacon: Annals of Macao and the Old Japan Trade, 1555-1640*. Lisbon: Centro de Estudos Históricos Ultramarinos.

σημαντικότερο προϊόν το οποίο εξάγονταν από το αρχιπέλαγος ήταν το ασήμι. Το Ιαπωνικό ασήμι, το οποίο αντιπροσώπευε έως το 1/3 της ποσότητας του ασημιού σε κυκλοφορία μέχρι τον 17^ο αιώνα², σε συνδυασμό με το ασήμι που εξάγονταν από τους Ισπανούς στο Περού και τον Μεξικό, αποτελούσε τον κινητήριο μοχλό της παγκόσμιας οικονομίας και άνοιξε τον δρόμο ώστε για πρώτη φορά να μπορεί να γίνεται λόγος για ένα πραγματικά παγκόσμιο εμπόριο.

Ωστόσο παρά την σημασία της Ιαπωνίας και των προϊόντων της για τους Ευρωπαίους, συγκεκριμένα τα Ιβηρικά Βασίλεια, η σχέση των δύο αυτών μερών ήταν άνιση καθώς η επιρροή που είχαν οι Ευρωπαίοι στην Ιαπωνία τον περίπου έναν αιώνα της επαφής τους μέχρι την απόλυτη απομόνωση της Ιαπωνίας, επηρέασε βαθύτατα την Ασιατική χώρα.

Οι Ευρωπαίοι εισήγαγαν στην Ιαπωνία δύο εξαιρετικά ριζοσπαστικές, και επικίνδυνες, για την φεουδαρχική τάξη πραγμάτων καινοτομίες, τα εξελιγμένα πυροβόλα όπλα των Ευρωπαίων και τον Χριστιανισμό.

Αν και στην Ιαπωνία τα πυροβόλα όπλα και η χρήση της πυρίτιδας ήταν γνωστή για αιώνες λόγω της επαφής με την Κίνα, τα όπλα που εισήγαγαν οι Πορτογάλοι στην Ιαπωνία έφεραν πραγματική επανάσταση στον τρόπο διεξαγωγής του πολέμου στα νησιά. Οι daimyo είχαν πλέον την δυνατότητα να κινητοποιήσουν τους χωρικούς που εργάζονταν στα κτήματά τους και αφού τους όπλιζαν με τα πυροβόλα όπλα, να στέλνουν στην μάχη μαζικούς στρατούς πεζικάριων χωρικών οι οποίοι με εξαιρετικά χαμηλότερο κόστος και πολύ συντομότερο χρόνο εκπαίδευσης ήταν ικανοί να νικήσουν του παραδοσιακού στρατούς των samurai οι οποίοι ήταν οπλισμένοι και μάχονταν με τρόπους και τακτικές που ανήκαν στον Μεσαίωνα. Χαρακτηριστικό της τεράστιας αλλαγής που επήλθε στον τρόπο διεξαγωγής του πολέμου στην Ιαπωνία μετά την εισαγωγή των πυροβόλων είναι πως ο Oda Nobunaga, ένας χαμηλόβαθμος και σχετικά ασήμαντος στην ιεραρχία daimyo από ένα επαρχιακό μέρος της Ιαπωνίας να πετύχει μέσω της μαζικής χρήσης των πεζικάριων και των πυροβόλων να θέσει τα θεμέλια της ενοποίησης της Ιαπωνίας κατακτώντας το μεγαλύτερο μέρος της χώρας³.

Η χρήση των πυροβόλων ήταν συνεπώς επαναστατική καθώς απειλούσε ευθέως την κυριαρχία των πολεμιστών-ευγενών στην ιεραρχία και το φεουδαρχικό σύστημα γενικότερα. Σε αντίθεση όμως με την Ευρώπη, όπου τα πυροβόλα όπλα επέτρεψαν στις Ευρωπαϊκές μοναρχίες να κάμψουν την ισχύ των ευγενών στο εσωτερικό τους και να αποκτήσουν το μονοπώλιο χρήσης βίας και της εξουσίας, σε μία χώρα όπως η Ιαπωνία με τόσο αδύναμη κεντρική εξουσία τα πυροβόλα όπλα θα μπορούσαν πολύ εύκολα να ενθαρρύνουν στάσεις και εξεγέρσεις οι οποίες θα μπορούσαν να διχάσουν ακόμα περισσότερο την χώρα. Αυτό αποδείχθηκε στις εμφύλιες συγκρούσεις τις χώρας όπου οι daimyo, ειδικά στον νότο, συμμαχούσαν

² Shimane Japan (n.d.). *Iwami Ginzan Silver Mine – UNESCO World Heritage Site*. Ανακτήθηκε 10/11/2022. <https://www.kankou-shimane.com/en/destinations/9287>.

³ Turnbull, Stephen (1987). *Battles of the Samurai*. London: Arms and Armour Press.

με τους Ευρωπαίους παρέχοντάς τους εμπορικά προνόμια σε αντάλλαγμα Ευρωπαϊκή τεχνογνωσία στην διεξαγωγή του πολέμου⁴. Αποτέλεσμα μιας τέτοιας συμφωνίας ήταν και η ίδρυση της πόλης του Ναγκασάκι, ως εμπορικός σταθμός των Πορτογάλων σε αντάλλαγμα παροχής βοήθειας στον τοπικό daimyo⁵.

Ακόμα απειλητικότερη για την άρχουσα τάξη της Ιαπωνίας όμως ήταν η διασπορά του Καθολικισμού μέσω των Ιησουιτών μοναχών που ακολουθούσαν τους Πορτογάλους εμπόρους. Το μήνυμα του Χριστιανισμού περί ισότητας όλων των ανθρώπων ενώπιον του Θεού, το μήνυμα ότι ο Ιάπωνας Αυτοκράτορας και οι υφιστάμενοί του δεν έχουν θεία εντολή να κυβερνούν, η μετάφραση του Ευαγγελίου στα Ιαπωνικά από τους Ιησουίτες⁶, και γενικά τα διδάγματα του Χριστιανισμού, προσέλκυσαν εκατοντάδες χιλιάδες πιστών παρά το γλωσσικό και πολιτιστικό χάσμα μεταξύ των δύο πολιτισμών. Επιπλέον, οι Ιησουίτες θεωρώντας πως είναι λογικότερο να προσηλυτίσουν τους daimyo και έπειτα τους κατοίκους των περιοχών που κυβερνούσαν, πέτυχαν να εκχριστιανίσουν σημαντικό αριθμό daimyo στον νότο προσφέροντάς τους επιπλέον ευκολότερη πρόσβαση στα Ευρωπαϊκά προϊόντα και ασαφείς υποσχέσεις για στήριξη από τις Καθολικές μοναρχίες στις διαμάχες τους⁷.

Γίνεται εμφανές συνεπώς, πως όταν η κεντρική εξουσία αποκαταστάθηκε και πλέον οριστικά στην Ιαπωνία από τον Tokugawa Ieyasu, η Ευρωπαϊκή επιρροή θεωρήθηκε από τους μεγαλύτερους εχθρούς του νέου καθεστώτος. Η ιδέα της ανωτερότητας του Πάπα έναντι των κοσμικών ηγετών, η πιθανότητα χρήσης του Καθολικισμού ως Δουρείου Ίππου για μία ενδεχόμενη Ισπανική (η Ισπανία είχε στο μεταξύ ενώσει το στέμμα της με την Πορτογαλία) εισβολή, καθώς και η έντονη παρουσία του Ευρωπαϊκού εμπορίου στην χώρα το οποίο θα μπορούσε να απειλήσει είτε δυνητικά την οικονομική ανεξαρτησία της Ιαπωνίας, είτε την σταθερότητα του καθεστώτος μέσω της ενίσχυσης των εμπόρων οι οποίοι πλέον πέραν των εκτεταμένων επαφών με την Δύση είχαν συγκεντρώσει εξαιρετικά μεγάλη οικονομική δύναμη, έγειραν την πλάστιγγα υπέρ του περιορισμού της Ευρωπαϊκής επιρροής στην χώρα.

Η αρχική εκδίωξη των Ιησουιτών από την Ιαπωνία ακολουθήθηκε από μία συστηματική καταπίεση των ανθρών τόσο πνευματικά όσο και οικονομικά Χριστιανικών κοινοτήτων της χώρας με το τελικό πλήγμα να αποτελεί η Χριστιανική επανάσταση της Shimabara η οποία, έστω και με δυσκολία, καταπνίγηκε στο αίμα από τις δυνάμεις των Tokugawa⁸. Ήδη δύο χρόνια πριν την έκρηξη της επανάστασης αυτής το διάταγμα Sakoku είχε εκδοθεί από τον shogun

⁴ Noel Perrin (1979). *Giving up the Gun: Japan's Reversion to the Sword*. David R. Godine, Publisher. Boston.

⁵ Marius B. Jansen. (2002). *The Making of Modern Japan*. Harvard University Press

⁶ Mark R. Mullins. (2003). *Handbook of Christianity in Japan*. Vol3.

⁷ Strathern, Alan. (2020-11-18). *The Many Meanings of Iconoclasm: Warrior and Christian Temple-Shrine Destruction in Late Sixteenth Century Japan*. *Journal of Early Modern History*. 25 (3): 163–193. [doi:10.1163/15700658-BJA10023](https://doi.org/10.1163/15700658-BJA10023).

⁸ Naramoto. (1994), *Nihon no Kassen*

Tokugawa Iemitsu για την ολική απαγόρευση κάθε επαφής της Ιαπωνίας με τον έξω κόσμο, με εξαίρεση έναν Ολλανδικό εμπορικό σταθμό στο Nagasaki⁹. Για τους επόμενους δύομισή αιώνες η Ιαπωνία θα παρέμενε τελείως αποκομμένη από τον υπόλοιπο κόσμο.

⁹ Jalal, Ibrahim. (2021). *Hokkaido - A History of Japan's Northern Isle and its People*. Earnshaw Books.

Κεφάλαιο 2^ο: Η άφιξη των «Μαύρων Πλοίων».

Η άφιξη συνεπώς του πλωτάρχη Matthew C. Perry στον κόλπο του Τόκυο (εκείνη την εποχή ονομάζονταν Edo και έδωσε το όνομά του σε ολόκληρη την εποχή των Tokugawa) βρήκε την Ιαπωνία να διανύει μία περίοδο ανεπανάληπτης σταθερότητας και ευημερίας, όντας όμως ουσιαστικά παγωμένη στον χρόνο, με όλη την χώρα να ζει υπό συνθήκες που παρομοίαζαν στον Ευρωπαϊκό Μεσαίωνα, με μόνο παράθυρο στον υπόλοιπο κόσμο και την πρόοδο του τον εμπορικό σταθμό των Ολλανδών στο Ναγκασάκι.

Η προσπάθεια των Δυτικών δυνάμεων να ανοίξουν την Ιαπωνία στο διεθνές εμπόριο και την Δύση ήταν αποτέλεσμα όχι μόνο της βιομηχανικής επανάστασης που επέτρεψε στις Ευρωπαϊκές δυνάμεις να υπερισχύσουν έναντι των Ασιατικών δυνάμεων, ειδικά μετά τον πόλεμο του οπίου εναντίον της Κίνας, αλλά και λόγω του εξαιρετικά έντονου ανταγωνισμού μεταξύ των ιμπεριαλιστικών δυνάμεων των 19^ο αιώνα.

Η παρουσία των Βρετανών στην Ινδία και, πλέον στην Κίνα μετά τον Πρώτο Πόλεμο του Οπίου, είχε δικαιολογημένα ανησυχήσει τις Ευρωπαϊκές δυνάμεις αλλά και τις Η.Π.Α, καθώς γίνονταν ολοένα και πιο φανερό ό,τι οι Βρετανοί είχαν σκοπό να μονοπωλήσουν το εμπόριο με την Ασία και να έχουν πρόσβαση στις εξαιρετικά επικερδείς αγορές της. Ειδικά για τις Η.Π.Α, η Βρετανική παρουσία στον Ειρηνικό, ήταν ιδιαίτερα ανησυχητική, δεδομένου πως οι δύο αγγλόφωνες χώρες είχαν ακόμα μία ψυχρή σχέση μεταξύ τους παρά την κοινή τους κληρονομιά και τους εξαιρετικά στενούς εμπορικούς δεσμούς. Χαρακτηριστικό είναι πως λίγα μόλις χρόνια πριν την άφιξη του πλωτάρχη Perry στο Τόκυο, η Αμερικανική κοινή γνώμη εξέφραζε έντονα την θέλησή της για ένοπλη διαμάχη με το Ηνωμένο Βασίλειο για το θέμα του Όρεγκον. Συνεπώς για τις Η.Π.Α ήταν εξαιρετικής σημασίας η Ιαπωνία να βρίσκεται κάτω από Αμερικανική επιρροή όχι μόνο για οικονομικούς λόγους αλλά και για λόγους στρατηγικής ασφαλείας ώστε ο Ειρηνικός να είναι ανοιχτός στο Αμερικανικό ναυτικό και να μην υπάρχει καμία δυνητική απειλή για την δυτική ακτή των Η.Π.Α.¹⁰

Παρόλη την ιδεολογική φόρτιση που χαρακτήριζε τις Η.Π.Α κατά την διάρκεια του 19^{ου} αιώνα και των πρώτων δεκαετιών του 20^{ου}, η επιθυμία των Προτεσταντών ιεραποστόλων να εκχριστιανίσουν την Ιαπωνία και η Αμερικανική πολιτική ασταμάτητης επέκτασης προς δυσμάς, το γνωστό Manifest Destiny¹¹, ο κυριότερος ίσως λόγος που ώθησε τον πρόεδρο Millard Fillmore να επιδιώξει το άνοιγμα της Ιαπωνίας ήταν η εξασφάλιση της κυριαρχίας των Η.Π.Α στον Ειρηνικό. Εξάλλου, ο ίδιος πρόεδρος δεν δίστασε να καταδικάσει έντονα τα Γαλλικά σχέδια για την

¹⁰ Melia, Tamara & *Dictionary of Virginia Biography*. John H. Aulick (1790–1873). (2022, February 07). In *Encyclopedia Virginia*. <https://encyclopediavirginia.org/entries/aulick-john-h-ca-1791-1873>.

¹¹ W. G. Beasley. (1972). *The Meiji Restoration*.

Χαβάη δηλώνοντας πως οι Η.Π.Α ήταν απόλυτα διατεθειμένες να απωθήσουν τους Γάλλους από την Χαβάη.¹²

Συνεπώς η Ιαπωνία στις , με το απαρχαιωμένο καθεστώς της, και το σχεδόν ανύπαρκτο ναυτικό της, κλήθηκε να αντιμετωπίσει μία ανερχόμενη μεγάλη δυτική δύναμη, ο αντιπρόσωπος της οποίας εμφανίστηκε έξω από την πρωτεύουσα με μία ναυτική δύναμη εννέα ατιμόπλοιων, από τα τρία ήταν πολεμικά τα βλήματα των οποίων θα μπορούσαν δυνητικά να πυρπολήσουν την πόλη λόγω των ξύλινων κτηρίων που χαρακτήριζαν την Ιαπωνική αρχιτεκτονική της εποχής, απειλώντας πως έχει την ικανότητα και την άδεια να ανοίξει πυρ κατά της πόλης εκτός αν όλες οι Αμερικανικές απατήσεις ικανοποιηθούν στο έπακρο¹³. Η κυβέρνηση του shogun αιφνιδιάστηκε απολύτως, ιδιαίτερα αφού ο ίδιος ο shogun ήταν βαριά άρρωστος και δεν ήταν δυνατόν να ασκήσει τα καθήκοντά του¹⁴, και αναγνωρίζοντας πως δεν είχε την δυνατότητα να αμυνθεί εναντίον των Αμερικανών, το μόνο που πέτυχε ήταν να αναβάλλει για έναν χρόνο την απάντηση προς τους Αμερικανούς.

Η άφιξη των Αμερικανών έξω από τον κόλπο του Τόκιο κλόνησε την νομιμοποίηση του καθεστώτος των Tokugawa. Οι υποτελείς daimyo που για περισσότερο από 2 αιώνες ήταν υποκείμενοι στην εξουσία των shogun, άρχισαν σταδιακά να αμφισβητούν την δυνατότητα του καθεστώτος όχι απλά να υπερασπιστεί την χώρα έναντι των εξωτερικών απειλών, αλλά και την δυνατότητά του να τηρήσει την τάξη στο εσωτερικό της χώρας και να αντισταθεί στις ηγεμονικές βλέψεις των εκάστοτε daimyo. Ήταν τέτοια η κρίση που αντιμετώπισε η κεντρική εξουσία και ο αιφνιδιασμός που υπέστη, σε σημείο το οποίο θεώρησε σκόπιμο να διαμοιράσει την ευθύνη της απόφασης περί της απάντησης στο Αμερικανικό τελεσίγραφο στους daimyo ζητώντας την άποψη τους¹⁵, κάτι ανήκουστο για την εξαιρετικά συγκεντρωτική και απολυταρχική εξουσία των Tokugawa.

Όπως υποσχέθηκε ο πλωτάρχης Perry το καλοκαίρι του 1853, επέστρεψε επικεφαλής νέου στολίσκου οκτώ πλοίων στις 13 Φεβρουαρίου 1854 ώστε να ενημερωθεί για την απάντηση των Ιαπώνων. Αυτή την φορά όμως υπήρχε μία πολύ σημαντική διαφορά σε σχέση με την προηγούμενη επίσκεψη καθώς τόσο Βρετανοί όσο και Γάλλοι παρατηρητές επέβαιναν στον στολίσκο αυτό ώστε να εξασφαλιστεί πως οι Αμερικανοί δεν θα μονοπωλούσαν το εμπόριο με την Ιαπωνία¹⁶. Η Ιαπωνία θα γίνονταν πλέον και επίσημα μέλος του διεθνούς συστήματος ενάντια στην

¹² Michael Holt. (n.d). MILLARD FILLMORE: FOREIGN AFFAIRS. Miller Center. Ανακτήθηκε 12/11/2022. <https://millercenter.org/president/fillmore/foreign-affairs/>

¹³ W. G. Beasley. (1972). *The Meiji Restoration*.

¹⁴ Hall, John Whitney and Marius Jansen. (1991). *Early Modern Japan: The Cambridge History of Japan*. Cambridge University Press.

¹⁵ Hall, John Whitney. (1970). *Japan, from prehistory to modern times*. New York, Delacorte Press

¹⁶ Hawks, Francis. (1856). *Narrative of the Expedition of an American Squadron to the China Seas and Japan Performed in the Years 1852, 1853 and 1854 under the Command of Commodore M.C. Perry, United States Navy*. Washington: A.O.P. Nicholson by order of Congress, 1856; originally published in Senate Executive Documents, No. 34 of 33rd Congress, 2nd Session.

θέλησή των ηγετών και των φεουδαρχικών ελίτ της, καθώς οι κανόνες της ισχύος και του διεθνούς συστήματος επέβαλλαν για μία ακόμη φορά την δική τους λογική.

Η συνθήκη που υπογράφηκε στις 31 Μαρτίου του 1854, η συνθήκη της Kanagawa επέβαλλε στους Ιάπωνες να ανοίξουν δύο λιμάνια στα οποία θα μπορούν να ανεφοδιάζονται Αμερικανικά πλοία, της Shimoda 100χλμ νοτιοδυτικά του Τόκυο και του Hakodate στο Hokkaido του βορειότερου νησιού του αρχιπελάγους, την προστασία των ναυαγών και το άνοιγμα ενός Αμερικανικού προξενείου στην Shimoda για την εξυπηρέτηση των Αμερικανών που πλέον θα μπορούσαν ελεύθερα να επισκεφθούν, εντός ορισμένης απόστασης από το λιμάνι, τις δύο ανοιχτές πλέον πόλεις. Περαιτέρω θα ξεκινούσαν διαπραγματεύσεις για μία συνθήκη που θα ρύθμιζε το εμπόριο μεταξύ των δύο χωρών¹⁷. Λίγους μήνες αργότερα οι Βρετανοί, εν μέσω του Κριμαϊκού Πολέμου, θα ανάγκαζαν τους Ιάπωνες να υπογράψουν μία σχεδόν ταυτόσημη συνθήκη, ιδιαίτερα λόγω του Βρετανικού φόβου πως ο Ρωσικός στόλος θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει την Ιαπωνία ως βάση¹⁸, πιθανότητα που δυνητικά να απειλούσε την Βρετανική ηγεμονική θέση στην Κίνα και, ακόμα πιο απειλητικά για τους Βρετανούς, στην Ινδία.

Τέσσερα χρόνια αργότερα, στις 29 Ιουλίου του 1858, οι Αμερικανοί θα επέβαλλαν στους Ιάπωνες την συνθήκη «Φιλίας και εμπορίου μεταξύ Ιαπωνίας και Ηνωμένων Πολιτειών», ή γνωστότερα στην βιβλιογραφία ως συνθήκη του Harris, από το όνομα του Αμερικανού διαπραγματευτή, συνθήκη η οποία όχι μόνο άνοιξε την Ιαπωνία στα Δυτικά προϊόντα αλλά επέβαλε τον σεβασμό των Χριστιανών ιεραποστόλων που θα κατέφθαναν στην Ιαπωνία καθώς και καθεστώς διπλωματικής ασυλίας σε όλους του πολίτες Αμερικανικής υπηκοότητας που θα διέμεναν στην Ιαπωνία¹⁹. Όπως και το 1854, μόλις έναν μήνα αργότερα οι Βρετανοί, μαζί με τους Ρώσους και τους Ολλανδούς θα υπέγραφαν παρόμοιες συνθήκες, με τους Γάλλους να ακολουθούν τον Οκτώβρη του ίδιου έτους.

Οι συνθήκες αυτές, Ansei στα Ιαπωνικά λόγω της αυτοκρατορικής εποχής που υπεγράφησαν, είναι παρόμοιες με αυτές οι οποίες επιβλήθηκαν στην Αυτοκρατορική Κίνα μετά τον πόλεμο του Οπίου, και αποδεικνύουν την εξαιρετικής σημασίας δυνατότητα του διεθνούς συστήματος και των κανόνων που το διέπουν να επηρεάσουν το εσωτερικό ενός κράτους, περισσότερο ίσως από κάθε εσωτερικό παράγοντα, ακόμα και ενός κράτους που για περισσότερα από διακόσια χρόνια ήταν αποκομμένο από τον υπόλοιπο κόσμο.

¹⁷ Ministry of Foreign Affairs in Japan. (n.d.). Japanese Diplomatic Documents. <https://www.mofa.go.jp/mofaj/annai/honsho/shiryo/bunsho/index.html>.

¹⁸ Michael R. Austin (2009). *Negotiating with Imperialism: The Unequal Treaties and the Culture of Japanese Diplomacy*. Harvard University Press.

¹⁹ Townsend Harris. (1930). *The Complete Journal of Townsend Harris, First American Consul General and Minister to Japan*. Japan Society, New York.

Κεφάλαιο 3: Η εποχή του Bakumatsu και ο πόλεμος του Boshin.

Η επιβολή των ταπεινωτικών για την Ιαπωνία συνθηκών ανέτρεψε τελείως όχι απλά την πολιτική πραγματικότητα και τους υπολογισμούς των Ιαπωνικών ελίτ, μία πραγματικότητα η οποία ήταν σε μεγάλο βαθμό παγωμένη στον 17^ο αιώνα, αλλά ακόμα σημαντικότερα, μετέβαλε ολοκληρωτικά την ιδέα και την θεωρία που είχαν οι ίδιοι οι Ιάπωνες για τον εαυτό τους και την θέση τους στον κόσμο. Η ιδέα του απρόσβλητου νησιού το οποίου δεν ήταν δυνατό να καταληφθεί, της ακαταμάχητης στρατιωτικής ισχύος των Tokugawa, το ιδανικό της εξαιρετικά ιεραρχικά διαμορφωμένης κοινωνίας, οργανωμένη με βάση Μεσαιωνικά πρότυπα και μηδενική κοινωνική κινητικότητα, ολόκληρη η κοσμοθεωρία του Ιαπωνικού πολιτισμού θέτονταν πλέον υπό ανοιχτή αμφισβήτηση μπροστά στην αδιαμφισβήτητη υπεροχή των Δυτικών σε κάθε τομέα στρατιωτικό, οικονομικό και τεχνολογικό.

Η είσοδος των Δυτικών δυνάμεων στην Ιαπωνία είχε δραματικές επιπτώσεις στην οικονομία της χώρας. Οι πρωτόγονες σε σχέση με την Δύση μέθοδοι παραγωγής δεν ήταν να δυνατόν να ανταγωνιστούν τα ευρωπαϊκά προϊόντα που σύντομα πλημμύρισαν την Ιαπωνική αγορά οδηγώντας σε κρίση τους Ιάπωνες εμπόρους και σε μαζική ανεργία στις μεγάλες πόλεις όπως το Τόκυο και την Οσάκα. Ακόμα χειρότερα για την Ιαπωνική οικονομία όμως ήταν η μαζική αγορά χρυσού από τους Ευρωπαίους λόγω ευνοϊκής συναλλαγματικής ισοτιμίας η οποία δεν υπάκουε στους νόμους της αγοράς, με αποτέλεσμα την απότομη υποτίμηση του νομίσματος η οποία οδήγησε σε υπερπληθωρισμό και στην εμφάνιση λιμού στην επαρχία²⁰.

Η εξαιρετικά έντονη οικονομική ύφεση δεν άργησε να επιφέρει μεγάλη δυσάρεσκα, η οποία εκδηλώθηκε με την μορφή έντονων κοινωνικών ταραχών και περιστατικών όπου αντιπρόσωποι της κεντρικής εξουσίας, αλλά και Δυτικοί, γίνονταν αντικείμενο επιθέσεων ή ακόμα και δολοφονικών επιθέσεων από εξαγριωμένους Ιάπωνες. Στα μάτια του μέσου Ιάπωνα, της μεγάλης πλειοψηφίας των *daimyo* αλλά ακόμα σημαντικότερα, του ίδιου του Αυτοκράτορα, οι ξένοι έπρεπε να εκδιωχθούν, η χώρα να ξανακλειστεί στον εαυτό της και το καθεστώς των Tokugawa είτε να μεταρρυθμιστεί είτε να εκδιωχθεί.

Οι Tokugawa βρίσκονταν σε μία πραγματικά δύσκολη θέση. Η εσωτερική τους νομιμοποίηση είχε αρχίσει να καταρρέει, η πιθανότητα να εκδιωχθούν οι Δυτικοί ήταν ανύπαρκτη λόγω της υπεροπλίας τους σε κάθε τομέα, ενώ το καθεστώς βρίσκονταν σε οικονομική δυσπραγία από την οποία μοναδική έξοδος ήταν η μεταρρύθμιση από μία φεουδαρχική αυτοκρατορία σε ένα σύγχρονο Δυτικό κράτος, μεταρρύθμιση όμως που θα αποξένωνε τους παραδοσιακούς συμμάχους του καθεστώτος.

²⁰ Metzler Mark. (2006). *Lever of Empire: The International Gold Standard and the Crisis of Liberalism in Prewar Japan*. University of California Press

Όπως και στην γειτονική Κίνα η οποία αντιμετώπιζε ακριβώς τα ίδια προβλήματα, η κεντρική εξουσία προσπάθησε να συνδυάσει τον εκμοντερνισμό και την υιοθέτηση Δυτικών τεχνικών και πρακτικών κρατώντας ζωντανές όμως τις φεουδαρχικές παραδόσεις του καθεστώτος.

Αποτέλεσμα των πρακτικών αυτών ήταν η βίαιη καταπίεση της μερίδας των ελίτ που επιθυμούσαν την επιστροφή της χώρας στο παρελθόν και η βίαιη καταστολή τους. Ήδη από το 1858, τέσσερα χρόνια μετά την υπογραφή του κυρίως όγκου των συνθηκών η πτέρυγα των daimyo που ήταν εναντίον των Δυτικών είχαν συμμαχήσει με τον Αυτοκράτορα Komei για να καταδικάσουν τις πολιτικές του shogun, σε μία κίνηση μεγάλης σημασίας για την Ιαπωνική πολιτική ιστορία δεδομένου ότι ο Αυτοκράτορας παραδοσιακά ήταν εκτός της πολιτικής ζωής για σχεδόν 8 αιώνες. Η αντίδραση των Tokugawa ήταν άμεση, με μαζικές εκκαθαρίσεις των πολιτικών της αντιπάλων, εκκαθαρίσεις όμως που στράφηκαν εν τέλει εναντίον τους, χαρακτηριστικό είναι πως ο Ii Naosuke, εξαιρετικά υψηλόβαθμος αξιωματούχος στην υπηρεσία των Tokugawa και ο βασικός υπεύθυνος για τις εκκαθαρίσεις δολοφονήθηκε από οπαδούς του «sonno-joi²¹», του κινήματος που επιθυμούσε την εκδίωξη των Δυτικών και την αποκατάσταση της Αυτοκρατορικής εξουσίας.

Η κεντρική κυβέρνηση παρόλα αυτά προσπαθούσε να εκσυγχρονίσει όσο το δυνατόν περισσότερο την χώρα, εισάγοντας εξοπλισμό από το εξωτερικό, κυρίως στρατιωτικό, και στέλνοντας πρεσβείες στην Ευρώπη, με σκοπό να ελαφρύνει τους όρους των συνθηκών ή ακόμα και να προωθήσει την ιδέα πως η απομόνωση της Ιαπωνίας και η ουδετερότητά της ήταν προς το συμφέρον όλων των μεγάλων δυνάμεων, ιδιαίτερα της Βρετανίας. Ταυτόχρονα στο εσωτερικό η κεντρική κυβέρνηση προσπάθησε να προσεταιριστεί τον Αυτοκράτορα, μιμούμενη η ίδια τις τακτικές των αντικαθεστωτικών daimyo, και να ενισχύσει την εξουσία της με ολοένα και πιο σκληρά μέτρα καταπίεσης των αντιπάλων της.

Η προσπάθειες αυτές όμως δεν απέφεραν καρπούς. Οι Δυτικοί δεν ήταν διατεθειμένοι να αφήσουν την ισχυρή τους παρουσία στις Ιαπωνικές αγορές ή να δείξουν ότι είναι διατεθειμένοι να διαπραγματευτούν κάποιου είδους αποποινικοποίηση. Από την άλλη πλευρά η κατάσταση στο εσωτερικό εκτραχύνονταν ολοένα και περισσότερο, με τις δολοφονίες των Δυτικών να είναι σχεδόν φαινόμενο ρουτίνας²², ενώ ήταν πλέον ξεκάθαρο πως οι αντιδυτικοί, αντικυβερνητικοί daimyo ήταν έτοιμοι να επαναστατήσουν εναντίον των Tokugawa.

Η αρχή του τέλους για τους shogun των Tokugawa, η περίοδος bakumatsu, μπορεί να θεωρηθεί είτε η άφιξη του πλωτάρχη Perry είτε η «Αυτοκρατορική Διαταγή για την Εξορία των Βαρβάρων» που εξέδωσε ο Αυτοκράτορας την άνοιξη του 1863²³. Η αντίδραση των περισσότερων Ιαπώνων ήταν άμεση. Οι daimyo στα δυτικά και

²¹ Murdoch, James. (1903). *A History of Japan*. (Vol. 3). Psychology Press.

²² Ernest Mason Satow. (2013). *A Diplomat in Japan*. Seeley, Service & Co Limited.

²³ Marius B. Jansen. (2002). *The Making of Modern Japan*. Harvard University Press.

στα νότια της χώρας, οι οποίοι ήταν παραδοσιακά εναντίον των Tokugawa από τον 17^ο αιώνα βρήκαν την ευκαιρία που περίμεναν, και αμέσως υπάκουσαν την διαταγή του Αυτοκράτορα.

Ο daimyo Mori Takachika αμέσως έκλεισε τα στενά του Shimonoseki²⁴, τα στενά ανάμεσα στο μεγαλύτερο Ιαπωνικό νησί, την νήσο Honshu, και το νοτιότερο νησί την Kyushu. Η σημασία του στενού αυτού είναι εξαιρετικής σημασίας καθώς συνδέει την Εσωτερική Θάλασσα στα ανατολικά, με την Θάλασσα της Ιαπωνίας στα Δυτικά, δηλαδή ουσιαστικά συνδέει το Τόκιο με την Κορέα και την Κίνα, επιτρέποντας στα Δυτικά εμπορικά πλοία να παρακάμπτουν μία αρκετά μεγάλη απόσταση στο ταξίδι από την Ασία στην Αμερική. Επιπλέον, αυξήθηκαν κατακόρυφα οι επιθέσεις εναντίον των Δυτικών, με αποκορύφωμα την δολοφονία του Άγγλου εμπόρου Charles Lenox Richardson, ο οποίος δολοφονήθηκε βάνουσα το φθινόπωρο του 1862 για «προσβολή» του daimyo της φατρίας των Shimazu, που κυβερνούσε το νοτιότερο κομμάτι της Ιαπωνίας, όταν δεν παραμέρισε στον δρόμο για να περάσει εκείνος και η συνοδεία του²⁵. Το αυτοκρατορικό διάταγμα αποτέλεσε την ιδανική αφορμή για να ζητήσουν οι Βρετανοί έντονα την τιμωρία των υπευθύνων και μία υπέρογκη αποζημίωση, όπως και στην περίπτωση του Δον Πατσίφικο το 1850 εναντίον της Ελλάδας. Επιπλέον, οι στασιαστές daimyo προσπάθησαν να απαγάγουν τον Αυτοκράτορα και να επαναφέρουν την εξουσία του, αλλά απέτυχαν και στην υποχώρησή τους πυρπολήθηκε το Κιότο, η παραδοσιακή πρωτεύουσα της Ιαπωνίας και συμβολικό κέντρο της Αυτοκρατορικής εξουσίας.

Το κλείσιμο των στενών του Shimonoseki, οι διωγμοί κατά των δυτικών και η πιθανότητα η Ιαπωνία να επαναφέρει τις πολιτικές του sakoku δηλαδή του απόλυτου απομονωτισμού ώθησαν τους Δυτικούς να αντιδράσουν δυναμικά, με τους Αμερικανούς να βομβαρδίζουν τα στενά του Shimonoseki τον Ιούλιο του 1863 χωρίς όμως μεγάλη επιτυχία, τους Βρετανούς να επιτίθενται εναντίον της Kagoshima, την πρωτεύουσα της φατρίας των Shimazu, οι οποίοι κυβερνούσαν την περιοχή Satsuma στον νότο της Ιαπωνίας και ήταν από τους πλουσιότερους και ισχυρότερους daimyo, τον Αύγουστο του ίδιου έτους, ενώ τον Σεπτέμβρη του 1864 ένας διεθνής συνασπισμός, πλην των Η.Π.Α. που ήταν απασχολημένες με τον Αμερικανικό Εμφύλιο, ξαναβομβάρδισαν τα στενά και ανάγκασαν τον shogun να υπογράψει μία νέα ταπεινωτική συνθήκη η οποία όχι μόνο άνοιξε περαιτέρω την Ιαπωνική αγορά στους Δυτικούς, αλλά και υποχρέωσε τον Αυτοκράτορα να ακυρώσει το διάταγμά του, αναγκάζοντάς τον να επιστρέψει την διεξαγωγή της εξωτερικής πολιτικής πίσω στους Tokugawa.

Η δυναμική αντίδραση των Δυτικών έπεισε ακόμα και τους πιο αντιδυτικούς daimyo πως οι δυτικοί είναι αδύνατον να εκδιωχθούν χωρίς άμεση και ραγδαία μεταρρύθμιση κάθε τομέα της Ιαπωνικής πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής

²⁴ Ernest Mason Satow. (2013). *A Diplomat in Japan*. Seeley, Service & Co Limited.

²⁵ Denney, John (2011). *Respect and Consideration: Britain in Japan 1853–1868 and beyond*, Radiance Press.

ζωής. Η μεταρρύθμιση αυτή ήταν πλέον πασιφανές πως ήταν αδύνατον να επέλθει από την κεντρική εξουσία, και έχοντας δει την τραγωδία που υπέστη η Κίνα στους πολέμους του Οπίου και πως η τακτική των σταδιακών, ελεγχόμενων μεταρρυθμίσεων δεν είναι δυνατόν να επιφέρει αποτέλεσμα, η απόφαση ελήφθη πως το καθεστώς των Tokugawa έπρεπε να ανατραπεί και η Ιαπωνία να ακολουθήσει μία ραγδαία πορεία εκσυγχρονισμού και μεταρρυθμίσεων ώστε να εκβιομηχανιστεί και να είναι δυνατόν να σταθεί ως ισάξια των Ευρωπαίων στην Ασία.

Η πτώση του καθεστώτος των Tokugawa επήλθε έπειτα από τον πόλεμο του Boshin το 1868 (ο πόλεμος του έτους του Δράκου, καθώς το 1868 ήταν το έτος του Δράκου στο Κινεζικό ημερολόγιο) και είχε διάρκεια ενάμιση έτος. Κατά την διάρκειά του οι daimyo του νότου ανακήρυξαν πως όλες οι εξουσίες επιστρέφουν στο πρόσωπο του, δεκαπεντάχρονου τότε, Αυτοκράτορα Meiji και κατάφεραν να νικήσουν τα στρατεύματα των Tokugawa παρά την Γαλλική βοήθεια προς τον shogun²⁶ και να θέσουν μέσα σε ένα έτος υπό τον έλεγχό τους ολόκληρη την χώρα. Τα τελευταία υπολείμματα του παλαιού καθεστώτος κατέφυγαν στο Hokkaido στον βορρά, όπου ανακήρυξαν την βραχύχρονη «Δημοκρατία του Ezo» πριν ηττηθούν από το Ιαπωνικό ναυτικό τον Ιούνιο του 1869.

Αν και ο βραχύχρονος αυτός εμφύλιος είχε σίγουρα τις ρίζες του σε αντιπαλότητες αιώνων μεταξύ των daimyo του νότου και της κεντρικής εξουσίας στο Τόκυο, η συγκεκριμένη διαμάχη είχε εντονότατη την παρουσία, ή την ανησυχία αυτής, των ξένων δυνάμεων στην χώρα. Οι Γάλλοι υπό τις εντολές του Ναπολέοντα Γ' είχαν αποστείλει στρατιωτική αποστολή στο Τόκυο για να εκπαιδεύσει τον στρατό του shogun, γεγονός που ανησύχησε ιδιαίτερα τους Βρετανούς οι οποίοι έστειλαν αντίστοιχη ναυτική αποστολή ενώ ταυτόχρονα συμμαχησαν με τους daimyo του νότου, ιδιαίτερα τον daimyo της φατρίας των Satsuma με τον οποίο είχαν εξαιρετικές σχέσεις²⁷, κάτι ιδιαίτερα εντυπωσιακό αν αναλογιστεί κανείς πως είχαν περάσει μόλις πέντε χρόνια από τον βομβαρδισμό της πρωτεύουσάς του από το Βρετανικό ναυτικό. Οι Βρετανοί θεωρούσαν ότι οι επιτυχίες των επαναστατών ήταν καθοριστικής σημασίας για να αποφευχθεί η δημιουργία μίας ισχυρής Γαλλικής παρουσίας στην Ανατολή.

Όπως και το 1853 εξωτερικοί παράγοντες άνοιξαν βιαίως την Ιαπωνία στον έξω κόσμο και άναψαν την σπίθα για τις μεγάλες αλλαγές που έφεραν την πτώση, μόλις σε 15 χρόνια, ενός καθεστώτος που ήταν σταθερό για 200 χρόνια και ενός θεσμού και κοινωνικής οργάνωσης 900 ετών, έτσι και την δεκαετία του 1853-1863, και αργότερα στον πόλεμο του Boshin, οι κανόνες του διεθνούς συστήματος του 19^{ου} αιώνα, της ανάγκης των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων για σφαίρες επιρροής έθεσαν στο καθεστώς των Tokugawa ένα πρόβλημα που αντικειμενικά ήταν άλυτο. Το διεθνές πεδίο του 19^{ου} αιώνα δεν επέτρεπε την ύπαρξη ενός φεουδαρχικού

²⁶ Polak Christian. (2001). *Soie et lumières: L'âge d'or des échanges franco-japonais (des origines aux années 1950)*. Chambre de Commerce et d'Industrie Française du Japon

²⁷ Denney, John (2011), *Respect and Consideration: Britain in Japan 1853–1868 and Beyond*.

καθεστώς που ταυτόχρονα θα μπορούσε να συμβαδίσει με την Δύση, όπως αποδείχθηκε τόσο από την περίπτωση των Tokugawa όσο και από την περίπτωση της Κίνας που υπέστη ταπεινωτικές ήττες από του Δυτικούς αρνούμενη να εγκαταλείψει τις παραδοσιακές μορφές πολιτικής και κοινωνικής της οργάνωσης. Η διαφορά όμως μεταξύ των δύο μεγάλων Ασιατικών πολιτισμών ήταν πως το ίδιο το διεθνές σύστημα που καταδίκασε τους Tokugawa, επέτρεψε στην ολιγαρχική ελίτ των Meiji να δημιουργήσει το ισχυρότερο κράτος στην Ασία και μία δύναμη ισάξια των Ευρωπαϊκών.

Η Ιαπωνία, ούσα ένα αρχιπέλαγος νησιών με μέγεθος λίγος μόλις μεγαλύτερο της Γερμανίας, με ελάχιστους φυσικούς πόρους, και εξαιρετικά ορεινό γεωγραφικό χαρακτήρα μετατρέπει οποιαδήποτε πιθανότητα εισβολής σε έναν μακρύ πόλεμο φθοράς. Ειδικότερα αφού, τυχόν σοβαρής κλίμακας εισβολή των Δυτικών ενδεχομένως να κινητοποιούσε μαζικά την Ιαπωνική κρατική μηχανή και κοινωνία πίσω από τους Tokugawa μετατρέποντας την οποιαδήποτε επιχείρηση σε μία επιχείρηση μεγάλου κόστους και μακράς διάρκειας. Η αντίθεση με το εύθραυστο καθεστώς τον Qing στην Κίνα και την διαιρεμένη σε πολλά βασίλεια Ινδία έκανε τις χώρες αυτές πολύ πιο ελκυστικές για τον Δυτικό ιμπεριαλισμό. Επιπλέον, η καίρια θέση της Ιαπωνίας ανάμεσα στην Κίνα, την Ρωσία και την Βρετανία, η οποία είχε αποικιακή παρουσία στην Κίνα, δυνητικά επέτρεπε, όπως και αποδείχθηκε εν τέλει, να στρέφει την μία μεγάλη δύναμη εναντίον της άλλης. Η γειτνίαση όμως με την Κίνα ήταν ίσως το μεγαλύτερο πλεονέκτημα της Ιαπωνίας, καθώς τα πλούτη της και οι αγορές της μαγνήτιζαν περισσότερο τους Ευρωπαίους και την έκαναν μεγαλύτερο και, λόγω της αστάθειας της δυναστείας των Qing, ευκολότερο στόχο.

Ακριβώς όμως αυτή η γεωγραφική και στρατηγική θέση που επέτρεψε στην Ιαπωνία να μην καταληφθεί, και της έδωσε την δυνατότητα να παραμείνει κλεισμένη στον εαυτό της πάνω από δύο αιώνες με αποτέλεσμα να μείνει πίσω σχετικά με την Δύση, αυτό ακριβώς το διεθνές σύστημα ισορροπιών της περιοχής είναι και αυτό που επέβαλε αλλά και επέτρεψε στην Ιαπωνία να προχωρήσει στην πιο ραγδαία μεταμόρφωση και πορεία εκσυγχρονισμού που πραγματοποίησε ένα κράτος και μία κοινωνία στην ιστορία.

Κεφάλαιο 4: Παλινόρθωση των Meiji

Όταν ο Αυτοκράτορας Meiji ανακήρυξε την παλινόρθωση της εξουσίας του, οι υποστηρικτές του νέου καθεστώτος δεν είχαν απαραίτητα ένα κοινό όραμα για την επόμενη μέρα. Η μεγάλη πλειοψηφία των κύριων υποστηρικτών του νέου καθεστώτος ήταν samurai από τα δυτικά και νότια της χώρας, αυτοκρατορικοί υπάλληλοι, και το μόνο τους κοινό χαρακτηριστικό ήταν οι κοινές κομφουκιανικές αξίες, η αντιπάθεια απέναντι στους Tokugawa και κυρίως η γνώση τους για την Δύση και τα επιτεύγματά της, καθώς οι περισσότεροι είτε είχαν επαφή με δυτικούς είτε γνώριζαν και συναναστρέφονταν με άτομα που είχαν επαφή με την Δύση, είτε οι ίδιοι ήταν μέλη των αποστολών που είχαν ταξιδέψει στην Δύση για να αντιγράψουν τα επιτεύγματά της και είχαν έρθει σε επαφή με τον Δυτικό πολιτισμό.

Η πρώτη τους κίνηση ήταν να μην αφήσουν να μονιμοποιηθεί το κενό εξουσίας που είχε δημιουργηθεί μετά την ανατροπή του καθεστώτος. Με την σύνταξη και ανακοίνωση του «Όρκου των 5 Άρθρων» ανακοινώνονταν οι βασικοί στόχοι του καθεστώτος και αποτελούσαν κάλεσμα προς όλα τα μέλη των ελίτ να συμμετέχουν²⁸. Οι στόχοι αυτού του πρώιμου ουσιαστικά συντάγματος ήταν ουσιαστικά μετριοπαθείς και έθεταν ως στόχο όχι απλά τον εκσυγχρονισμό της χώρας αλλά και την σταθερότητα υπό μία νέα εξουσία στην οποία όλοι, θεωρητικά θα ήταν δυνατόν να συμμετέχουν. Μέσω αυτού του πρώιμου συντάγματος η ολιγαρχία της περιόδου των Meiji δημιούργησε ένα μοντέλο «ελεγχόμενης» δημοκρατίας που ίσχυε στην Ιαπωνία μέχρι και το 1945.

Από τις πρώτες κινήσεις που έπραξε η νέα κυβέρνηση ήταν να διαβεβαιώσει τις ξένες δυνάμεις ότι αναλαμβάνει να τηρήσει στο έπακρον όλες τις συνθήκες που η Ιαπωνία είχε υπογράψει μέχρι εκείνη την στιγμή²⁹. Παρόλη την επιφυλακτικότητά τους απέναντι στην Δύση, οι ολιγάρχες στην κυβέρνηση Meiji δεν ήταν διατεθειμένοι να ρισκάρουν σύγκρουση με τις Ευρωπαϊκές δυνάμεις όσο η χώρα ήταν αδύναμη. Για τον λόγο αυτό οι Meiji αμέσως άρχισαν την οργάνωση αποστολών ειδικών και τεχνοκρατών στην Δύση³⁰ για να μελετήσουν και να προσαρμόσουν στις Ιαπωνικές ανάγκες όχι μόνο την τεχνογνωσία της Δύσης αλλά και τους θεσμούς που υπήρχαν στην Ευρώπη και στις Η.Π.Α και οδήγησαν στην δημιουργία των τεχνολογικών, οικονομικών και στρατιωτικών δυνατοτήτων που έφεραν την βιομηχανική επανάσταση στην Ευρώπη. Ταυτόχρονα η κυβέρνηση προσλάμβανε δυναμικά ξένους συμβούλους σε όλου τους τομείς της δημόσιας

²⁸ Marius B. Jansen. (2002). *The Making of Modern Japan*. Harvard University Press.

²⁹ Ernest Mason Satow. (2013). *A Diplomat in Japan*. Seeley, Service & Co Limited.

³⁰ Izumi Saburo. (2019, Ιούνιος 7). *The Iwakura Mission: Japan's 1871 Voyage to Discover the Western World*. Nippon.com. Ανακτήθηκε 17/11/2022. <https://www.nippon.com/en/japan-topics/g00680/the-iwakura-mission-japan%E2%80%99s-1871-voyage-to-discover-the-western-world.html>.

διοίκησης, των ενόπλων δυνάμεων, της οικονομίας, της εκπαίδευσης κλπ με σκοπό την μεταφορά τεχνογνωσίας αλλά και θεσμικής γνώσης στην Ιαπωνία³¹.

Η πρώτη μεγάλη μεταρρύθμιση ξεκίνησε από την δημόσια διοίκηση. Εμπνευσμένοι από το Δυτικό σύστημα διοίκησης, η μορφή της κυβέρνησης εγκατέλειψε την προηγούμενη οργάνωση με βάση την εμπνευσμένη από την Κίνα γραφειοκρατία, αλλά ενός Δυτικού τύπου οργάνωση βασισμένη σε υπουργεία ιεραρχικά δομημένα με υφιστάμενες υπηρεσίες και ξεκάθαρες αρμοδιότητες³². Παρά την δυσαρέσκεια και την αντίδραση των γραφειοκρατών του παλαιού καθεστώτος, η νέα δομή εξουσίας γρήγορα απέδειξε την αξία και της δυνατότητάς της με την ικανότητά της να υιοθετεί και πραγματοποιεί μεταρρυθμίσεις, πολλές φορές ραγδαίες και δομικές, με εξαιρετική ταχύτητα και αποτελεσματικότητα.

Η σημαντικότερη ίσως μεταρρύθμιση ήταν η κατάργηση του φεουδαρχικού συστήματος διαίρεσης και διοίκησης της χώρας το 1871. Από νωρίς οι εμπνευστές της παλινόρθωσης είχαν κατανοήσει πως θα ήταν αδύνατος ο εκσυγχρονισμός της χώρας και η διοίκησή της όσο το σύστημα των αυτόνομων αρχόντων οι οποίοι είχαν τους δικούς τους νόμους και εξουσία στην γη τους παρέμενε σε ισχύ, και δεν εγκαθιστούσαν μία ισχυρή κεντρική εξουσία στην επαρχία η οποία θα εξορθολογούσε τον τρόπο διοίκησης και θα εξασφάλιζε την ομοιόμορφη τήρηση των νόμων.

Η κατάργηση του συστήματος αυτού, του συστήματος των han, έγινε σε μεγάλο βαθμό ομαλά. Οι περισσότεροι daimyo παρέδωσαν εθελοντικά την εξουσία τους και τις περιοχές στον Αυτοκράτορα και την κεντρική κυβέρνηση, και έλαβαν χρηματική αποζημίωση ενώ ακόμα πιο επικερδές για αυτούς ήταν ότι η κυβέρνηση ανέλαβε και τα χρέη τους³³.

Αν και σε μεγάλο βαθμό όπως αναφέρθηκε η μετάβαση της εξουσίας στο κέντρο έγινε ομαλά, δεν έλειψαν οι εξεγέρσεις ιδιαίτερα από πρώην samurai οι οποίοι ήταν απογοητευμένοι όχι μόνο με την χρηματική τους αποζημίωση αλλά και με την γενικότερη πολιτική της κυβέρνησης που θεωρούσαν πως δεν ακολουθεί μπεριαλιστική και φιλοπολεμική πολιτική όπως επέβαλε ο τρόπος ζωής των samurai³⁴. Η μεγαλύτερη από αυτές τις επαναστάσεις έλαβε χώρα στον νότο, και η επανάσταση της Satsuma όπως ονομάστηκε από την περιοχή που έλαβε χώρα, ήταν και εξαιρετικά δαπανηρότερη και φονικότερη από όλο τον πόλεμο του Boshin.

³¹ Donzé, P.-Y. (2010). Des importateurs suisses de Yokohama aux fabricants d'horlogerie japonais: le marché de la montre dans le Japon de Meiji, 1868-1912. *Revue d'histoire Moderne et Contemporaine* (1954-), 57(1), 168–190. <http://www.jstor.org/stable/27862106>.

³² Ozaki, Yukio. (2001). *The Autobiography of Ozaki Yukio: The Struggle for Constitutional Government in Japan*. (Translated by Fujiko Hara). Princeton University Press.

³³ Gordon, Andrew. (1952). *A modern history of Japan : from Tokugawa time to the present*. New York : Oxford University Press.

³⁴ Buck, J. H. (1973). The Satsuma Rebellion of 1877. From Kagoshima Through the Siege of Kumamoto Castle. *Monumenta Nipponica*, 28(4), 427–446. <https://doi.org/10.2307/2383560>.

Η πολιτική όμως της κατάργησης των φεουδαρχικών καταλοίπων τόσο διοικητικά, όσο και κοινωνικά έφερε αποτέλεσμα. Οι daimyos παρέδωσαν ειρηνικά την εξουσία τους, την γη τους και τους τίτλους τους με αντάλλαγμα χρηματική αποζημίωση και απόδοση νέων τίτλων ευγενείας οι οποίοι ήταν εμπνευσμένοι από την Δύση, ενώ οι samurai με την ίδια πολιτική απορροφήθηκαν ομαλά στην κοινωνική ζωή όπου ανέλαβαν είτε θέσης στην κρατική διοίκηση ή στην εκπαίδευση λόγω της μόρφωσής τους και της εμπειρίας τους, είτε έγιναν επιχειρηματίες, σε βαθμό τέτοιο ώστε ως το 1920 οι samurai να αποτελούν το 38% των επιχειρηματιών της Ιαπωνίας³⁵. Ορισμένες μάλιστα από τις μεγαλύτερες Ιαπωνικές εταιρείες που συνεχίζουν την ύπαρξή τους ως και σήμερα έχουν τις ρίζες τους είτε σε πρώην daimyo ή samurai.

Η χρήση των πόρων και της τεχνογνωσίας των daimyo και των samurai ως επενδυτές και επιχειρηματίες που επένδυσαν στην εκβιομηχάνιση της Ιαπωνίας είναι ένα μοντέλο το οποίο οι Ιάπωνες αντέγραψαν από την Δύση. Η Ιαπωνική εκβιομηχάνιση ακολούθησε την πορεία μεταμόρφωσης που ακολούθησαν όλες οι Δυτικές χώρες, από την μία πλευρά η κυβέρνηση, υιοθετώντας την Αγγλοσαξονική παράδοση της ελεύθερης αγοράς και του καπιταλιστικού μοντέλου παραγωγής, στήριζε γενναιόδωρα τους εμπόρους και του βιομηχάνους, ενώ υιοθέτησε μία πολιτική εξαγωγών, δεδομένου ότι η Ιαπωνία λόγω των ξένων συνθηκών δεν ήταν δυνατόν να λάβει προστατευτικά μέτρα για να προστατέψει τις βιομηχανίες της, συνεπώς εξήγαγε βιομηχανικά προϊόντα όπως υφάσματα, και εισήγαγε πρώτες ύλες αλλά και βιομηχανικό εξοπλισμό έως ότου υπήρχε η απαραίτητη υποδομή για να κατασκευαστεί ο εξοπλισμός αυτός στην Ιαπωνία³⁶. Ταυτόχρονα όμως η κυβέρνηση εμπνεύστηκε και από το Γερμανικό μοντέλο, στο οποίο κυρίως ευγενείς και έμποροι με διασυνδέσεις στην κυβέρνηση λάμβαναν σημαντική στήριξη και προστασία ώστε να δημιουργήσουν μεγάλα βιομηχανικά καρτέλ, zaibatsu στα Ιαπωνικά, το οποία θα επένδυαν τα κέρδη πίσω στην οικονομία δημιουργώντας έτσι μεγάλες εταιρίες ικανές να ανταπεξέλθουν στον διεθνή ανταγωνισμό.

Τα αποτελέσματα της Ιαπωνικής εκβιομηχάνισης ήταν κάτι παραπάνω από εντυπωσιακά. Η χώρα μέσα σε λιγότερο από 50 χρόνια ήταν ένας βιομηχανικός γίγαντας με ταχύτατη αναπτυσσόμενη οικονομία που συνέκλινε σταδιακά με την Δύση, με ένα υγιές τραπεζικό σύστημα ενώ οι εμπορικές σχέσεις της με την Δύση την καθιστούσαν σχετικά ασφαλή από τις επιδιώξεις των Δυτικών οι οποίοι πλέον δεν μπορούσαν να ρισκάρουν να χάσουν την πρόσβαση στην Ιαπωνική αγορά.

Η Δυτική στήριξη στην Ιαπωνική ανάπτυξη ήταν εξαιρετικά σημαντική συνεπώς, όχι μόνο λόγω της αποστολής των ειδικών συμβούλων και των επενδύσεων, αλλά κυρίως λόγω της αναγνώρισης εκ μέρους τους ότι μία Ιαπωνία φιλική προς αυτούς μπορεί να αποτελέσει ανάχωμα στην Ρωσία αλλά και να επιτηρεί την Κίνα ώστε να

³⁵ Mansel G. Blackford. (1988). *The Rise of Modern Business in Great Britain, the United States, and Japan*. University of North Carolina Press.

³⁶ Landes, David S. (1999). *The Wealth and Poverty of Nations: Why Some Are So Rich and Some So Poor*. New York: Norton.

μην μπορεί η τελευταία να δραπετεύσει από τους αποικιακούς δεσμούς κάτω από τους οποίους η Δύση την είχε υποβάλει.

Επιπλέον, και οι ίδιοι οι Ιάπωνες σε μεγάλο βαθμό απέβαλαν πλέον τον αντιδυτικό χαρακτήρα του πρώτου μισού του 19^{ου} αιώνα. Η συχνή επαφή των δύο πολιτισμών έφερε πιο κοντά του Ιάπωνες στην Δύση, ιδιαίτερα μετά την εγκαθίδρυση ενός εκπαιδευτικού συστήματος με βασική εκπαίδευση βασισμένη στα Γερμανικά πρότυπα και με πανεπιστήμια στα αγγλοσαξονικά. Οι Ιάπωνες πλέον επιθυμούσαν οι ίδιοι να θεωρούνται μέρος του Δυτικού κόσμου και ισάξιοι των Δυτικών, και η άρνηση εκ μέρους των τελευταίων αποτέλεσε ένα πραγματικά μεγάλο αγκάθι στην σχέση μεταξύ τους.

Η ραγδαία εκβιομηχάνιση και οικονομική ανάπτυξη σε σχέση με τους γείτονές της όμως δεν ήταν αρκετή για να δώσει στην Ιαπωνία την ασφάλεια και ανεξαρτησία που επιθυμούσε, ούτε και την αναγνώριση από τον Ευρωπαίο ως ισάξια δύναμη. Απαιτούνταν η επένδυση σε ισχυρές ένοπλες δυνάμεις, και αυτός ήταν και ο τελικός σκοπός της όλης προσπάθειας του καθεστώτος των Meiji.

Η δημιουργία ενός αποτελεσματικού επαγγελματικού στρατού ήταν μεγάλο εγχείρημα το οποίο απαιτούσε την συμμετοχή ολόκληρης της Ιαπωνικής οικονομίας και κοινωνίας και η δημιουργία του οποίου, ειδικά του θεσμού της υποχρεωτικής στράτευσης δημιούργησε πληθώρα αντιδράσεων στην κοινωνία και την τάξη των samurai. Με την συμμετοχή όμως Γαλλικών και Γερμανικών εκπαιδευτικών αποστολών, και Βρετανικών για το ναυτικό, συνδυαστικά με την ανθηρή Ιαπωνική οικονομία έδειξε από νωρίς τα αποτελέσματά του.

Στην προσπάθειά της να εξασφαλίσει αγορές για τα προϊόντα της και σφαίρα επιρροής, αλλά κυρίως για να εξασφαλίσει την ασφάλειά της από χερσαία εισβολή, η Ιαπωνία ξεκίνησε, με την ανοχή των Βρετανών κυρίως, ένα μεγάλο ιμπεριαλιστικό κύκλο εκστρατειών στην Ανατολική Ασία.

Πρώτος στόχος, η Κορέα, ο κύριος στόχος επέκτασης των Ιαπωνικών καθεστώτων από την εποχή των shogun, η Κορέα έπρεπε να είναι σε φιλοιαπωνικά χέρια για την ασφάλεια του αρχιπελάγους. Ο στόχος αυτός όμως έφερε την Ιαπωνία σε ευθεία αντιπαράθεση με την Κίνα, που αποτελούσε παραδοσιακά τον προστάτη του Κορεατικού βασιλείου.

Προς έκπληξη όλων των παρατηρητών από την Δύση, η Ιαπωνία συνέτριψε ολοκληρωτικά τις Κινεζικές δυνάμεις προωθούμενη στην Μαντζουρία, και με την συνθήκη του Σιμονοσέκι³⁷ το 1895 δεν εξασφάλισε απλά την Κορέα, αλλά και την Ταιβάν καθώς και αποικιακά προνόμια στην Κίνα παρόμοια με αυτά της Δύσης.

Μόλις 10 χρόνια αργότερα, η Ιαπωνία θα πετύχαινε την μεγαλύτερη νίκη στην ιστορία της όταν το Ιαπωνικό ναυτικό θα συνέτριβε το Ρωσικό στην ναυμαχία της

³⁷ Jansen, Marius B. (1975) *Japan and China: From War to Peace, 1894-1972*. Rand McNally College Publishing Company

Tsushima το 1905 και θα εκμηδένιζε ουσιαστικά την Ρωσική επιρροή στην Κίνα, αποκτώντας επιπλέον και την νότια Σαχαλίνη. Το διεθνές σύστημα ισχύος που ως τότε είχε μετατρέψει την Ιαπωνία σε μία υβριδική αποικία των Δυτικών πλέον θα αντάμειβε την Ιαπωνία και ην ισχύ της στο έπακρο, καθώς πλέον είχε αναδειχθεί ως η ισχυρότερη δύναμη της περιοχής.

Κεφάλαιο 5: Η δημιουργία μίας Αυτοκρατορίας.

Στην θεωρία των διεθνών σχέσεων θεωρείται σχεδόν αυτονόητο ότι η ανατροπή της ισορροπίας ισχύος δημιουργεί ένα κενό εξουσία το οποίο πρέπει να καλυφθεί, και συνήθως το κενό αυτό καλύπτεται από την δύναμη η οποία εξαρχής ανέτρεψε την ισορροπία ισχύος.

Η Ιαπωνία σε όλη την διάρκεια της ιστορίας της είχε μία ιδιαίτερη σχέση με τις δυνάμεις της ηπειρωτικής Ασίας, και κυρίως την Κίνα. Η είσοδος του Βουδισμού και του Κομφουκιανισμού, το αλφάβητο των Kanji, οι επαναστατικές Κινεζικές εφευρέσεις και το επικερδές εμπόριο, όλα στοιχεία που εμπλούτιζαν την Ιαπωνία και τον πολιτισμό της με κάθε τρόπο, όλα αυτά τα στοιχεία συχνά τα διαδέχονταν η διαμάχη, ο ανταγωνισμός, η πεισματική άρνηση των Ιαπώνων να θεωρήσουν τον εαυτό τους υποτελή στην Κίνα γεγονός που αποτελούσε ταμπού για την Κίνα, οι πειρατικές επιδρομές των Ιαπώνων στις Κινεζικές ακτές, και η μνήμη των δύο αποπειρών εισβολής της Ιαπωνίας από την Μογγολική δυναστεία των Γιουάν που κυβερνούσε την Κίνα.

Η περίπλοκη αυτή σχέση απέκτησε νέα τροπή τον 19^ο αιώνα. Η παλινόρθωση των Meiji σε μόλις 20 χρόνια είχε ήδη να αποφέρει καρπούς και να μετατρέπει την Ιαπωνία σε μία μεγάλη δύναμη στα επίπεδα των Ευρωπαίων. Αντίθετα η Κίνα αδυνατούσε να μεταρρυθμιστεί και να προσαρμοστεί στην νέα εποχή, τόσο λόγω των εξαιρετικά περίπλοκων εσωτερικών συνθηκών στο εσωτερικό της, αλλά κυρίως λόγω των εξαιρετικά δυσμενών όρων που της είχαν επιβάλλει οι Ευρωπαϊκές δυνάμεις.

Το καθεστώς των Meiji δεν άργησε τότε να επεξεργάζεται σχέδια για να εκμεταλλευτεί την Κινεζική αδυναμία, με κύριο στόχο, τον Ιαπωνικό έλεγχο επί της Κορέας.

Όπως προαναφέρθηκε, η Κορέα, το «Μαχαίρι στραμμένο στην καρδιά της Ιαπωνίας» όπως ανέφερε ο Γερμανός επικεφαλής της στρατιωτικής αποστολής της Γερμανίας³⁸ για να εκπαιδεύσει σε Γερμανικά πρότυπα τον, ως τότε βασισμένο σε Γαλλικά πρότυπα, Ιαπωνικό στρατό, αποτελούσε ιστορικά τον βασικό στόχο επέκτασης της Ιαπωνίας, ένας στόχος που οι Ιάπωνες δεν μπορούσαν να επιτύχουν όχι μόνο λόγω των αντικειμενικών στρατιωτικών δυσκολιών του εγχειρήματος, αλλά κυρίως γιατί η ισορροπία ισχύος δεν ήταν με το μέρος τους. Παραδοσιακά η Κορέα αποτελούσε κράτος υποτελές στον Κινέζο αυτοκράτορα ο οποίος δυναμικά στήριζε αμυντικά την Κορέα απέναντι στις Ιαπωνικές επιβουλές.

Ο 19^{ος} αιώνας αποτελούσε όμως χρυσή ευκαιρία για την Ιαπωνία, ώστε να χρησιμοποιήσει την Κορέα ως το πρώτο βήμα για την εκδίωξη του νέου της στρατηγικού στόχου, δηλαδή την εκδίωξη από την Άπω Ανατολή όλων των μη φιλικών Ευρωπαϊκών δυνάμεων και η δημιουργία ενός νέου περιφερειακού

³⁸ Marius B. Jansen. (2002). *The Making of Modern Japan*. Harvard University Press.

συστήματος στην περιοχή με την Ιαπωνία στο κέντρο και τα υπόλοιπα Ασιατικά κράτη ως αποικιακές της κτήσεις και προτεκτοράτα. Συνεπώς ο 19^{ος} αιώνας, κατά την διάρκεια του οποίου η Κίνα βρισκονταν, λόγω των Ευρωπαίων, στην ποιο ευάλωτη στιγμή της μακράς και λαμπρής ιστορίας της, ενώ η Ιαπωνία απολάμβανε δραματική άνοδο, αποτελούσε την καλύτερη ευκαιρία που θα μπορούσε να ζητήσει το Τόκυο.

Η αφορμή δόθηκε όταν το Κορεατικό βασίλειο βρέθηκε σε έντονη αναταραχή λόγω της προσπάθειας εκμοντερνισμού που λάμβανε χώρα στην χερσόνησο, και η Κίνα αποπειράθηκε να την εκμεταλλευθεί για να αποκαταστήσει τα προνόμιά της, προνόμια τα οποία είχε ήδη αναγκαστεί να μοιραστεί με την Ιαπωνία από την σύμβαση του Tenshin το 1885³⁹. Ήταν ήδη εμφανές στην Κινεζική εξουσία πως η Ιαπωνία είχε ισχυροποιηθεί κατακόρυφα καθώς όχι μόνο είχε ήδη αρχίζει να επαναδιαπραγματεύεται με τους Ευρωπαίους τις άνισες συνθήκες που της είχαν επιβάλλει, αλλά και να προχωράει και η ίδια στις ίδιες τακτικές τους με τις τακτικές των κανονιοφόρων.

Η απόπειρα την Κίνας να επέμβει στην Κορέα ως αποτέλεσμα μίας ακόμα εξέγερσης έναντι του καθεστώτος ήταν η αφορμή που έψαχνε η Ιαπωνία για να επέμβει. Ο πρώτος Σινο-Ιαπωνικός Πόλεμος ξεκίνησε στις 25 Ιουλίου 1894 και διήρκησε ως τις 17 Απριλίου του 1895, οπότε και έληξε με συντριπτική νίκη των Ιαπωνικών ενόπλων δυνάμεων τόσο στην ξηρά όσο και στην θάλασσα. Οι όροι της συνθήκης που επέβαλαν οι Ιάπωνες όπως ήταν αναμενόμενο ήταν εξαιρετικά επαχθείς.

Όμως η τελική συνθήκη ήταν πολύ ευνοϊκότερη για την Κίνα, κυρίως γιατί της επιτράπη να διατηρήσει την χερσόνησο του Liaodong και το εξαιρετικό λιμάνι του Port Arthur λόγω της Ρωσικής επέμβασης η οποία από κοινού με την Γαλλία και την Γερμανία πίεσαν την Ιαπωνία να εγκαταλείψει την χερσόνησο. Χερσόνησο που λίγο αργότερα οι Ρώσοι άρχισαν να οχυρώνουν και να χρησιμοποιούν ως λιμάνι στον Ειρηνικό, και βάση από την οποία επέκτειναν την επιρροή τους στην Μαντζουρία και την Βόρεια Κίνα. Φυσικά η Ιαπωνία βγήκε εξαιρετικά κερδισμένη από τον πόλεμο κερδίζοντας την Κορέα, την Ταιβάν, σημαντικότερα αποικιακά δικαιώματα στην Κίνα, καθώς και μία παχυλή πολεμική αποζημίωση.

Το διεθνές σύστημα όμως και η δυσμενής για την Ιαπωνία ισορροπία ισχύος για μία ακόμη φορά είχε κάνει την εμφάνισή του και ανάγκασε την Ιαπωνία να αναθεωρήσει την πολιτική της στην περιοχή προς μεγάλη απογοήτευση του εσωτερικού ακροατηρίου. Γίνονταν εμφανές πλέον πως η άνοδος της Ιαπωνίας είχε εκπλήξει και εκνευρίσει την Ρωσία η οποία ήθελε να επεκτείνει την σφαίρα επιρροής της στην Ανατολή και η Ιαπωνία κινδύνευε να βρεθεί απομονωμένη.

³⁹ Beasley, W.G. (2000). *The Rise of Modern Japan: Political, Economic, and Social Change since 1850*. (3rd Edition). St. Martin's Press.

Ο λόγος αυτός ήταν που η Ιαπωνία άρχισε να συμπλέει ολοένα και περισσότερο με το Ηνωμένο Βασίλειο καθώς και οι δύο ναυτικές χώρες δεν επιθυμούσαν να δουν την Ρωσική επιρροή να επεκτείνεται περαιτέρω. Η συμμετοχή δε της Ιαπωνίας στον διεθνή συνασπισμό εναντίον της επανάστασης των Μπόξερ ενίσχυσε το κύρος και το πρεστίτζ της Ιαπωνίας στα μάτια του Foreign Office ως αξιόπιστου συμμάχου στην ανατολή.

Αποτέλεσμα συνεπώς του Ρωσο-Ιαπωνικού ανταγωνισμού και της προσέγγισης Ιαπωνίας και Ηνωμένου Βασιλείου ήταν η υπογραφή της αμυντικής συμμαχίας Ηνωμένου Βασιλείου-Ιαπωνίας το 1902, συνθήκη η οποία είχε ξεκάθαρη αντιρωσική κατεύθυνση και την απομόνωνε από οποιαδήποτε ελπίδα για Γαλλική βοήθεια σε περίπτωση πολέμου με την Ιαπωνία.

Η πιθανότητα συμβιβασμού μεταξύ των δύο δυνάμεων πλέον απομακρύνονταν μέρα με την μέρα. Οι Ρώσοι επιθυμούσαν να διατηρήσουν την Μαντζουρία και να αποκτήσουν επιρροή στην Κορέα ενώ οι Ιάπωνες το αντίθετο. Με την σύγκρουση πλέον να μοιάζει αναπόφευκτη και την Ιαπωνία να έχει πλέον Βρετανική στήριξη, έστω και παρασκηνιακά, το Τόκυο κήρυξε τον πόλεμο στην Ρωσική Αυτοκρατορία.

Αν και στην ιστορία έχει μείνει τόσο ο θρίαμβος του Ιαπωνικού ναυτικού στα ανοιχτά της Tsushima όταν το Ιαπωνικό ναυτικό καταναυμάχησε τον Στόλο της Βαλτικής που είχε διανύσει όλο τον πλανήτη από την Αγία Πετρούπολη για να ναυμαχήσει με τους Ιάπωνες όσο και η κρίση στην οποία επήλθε η Ρωσική Αυτοκρατορία μετά την ήττα της από μία «κατώτερη, μη Χριστιανική φυλή», σύμφωνα με την ρατσιστική ιδεολογία της εποχής, στην πραγματικότητα ο πόλεμος ήταν περισσότερο αμφίρροπος από όσο έχει μείνει στην ιστορία. Ο Ρωσο-Ιαπωνικός πόλεμος του 1905 αποτέλεσε το προοίμιο του Α Παγκοσμίου Πολέμου σχετικά με την καταστροφικότερη μορφή του σύγχρονου βιομηχανικού πολέμου καθώς οι απώλειες ήταν πραγματικά δυσβάσταχτες και για τις δύο πλευρές ενώ η Ιαπωνία έφτασε και αυτή στα πρόθυρα της οικονομικής κατάρρευσης, αν και η σταθερότερη βιομηχανική της υποδομή, που είχε αρχίζει να χτίζεται μόλις πριν από 40 χρόνια, της επέτρεψε να ανταπεξέλθει στο κόστος, σε αντίθεση με την αγροτική Ρωσία που πρακτικά χρεοκόπησε.

Η συνθήκη του Portsmouth που έδωσε τέλος στον πόλεμο το 1905 έδωσε στην Ιαπωνία την πλήρη ελευθερία κινήσεων στην Μαντζουρία και το Port Arthur ενώ ικανοποίησε και το Ιαπωνικό αίτημα για το ζήτημα της Σαχαλίνης αποδίδοντάς της το νότιο μισό. Παρόλα αυτά η συνθήκη κρίθηκε εξαιρετικά απογοητευτική από τους Ιάπωνες σε σχέση με την περιφανή τους νίκη και τις θυσίες που κλήθηκαν να πραγματοποιήσουν.

Ο βασικός λόγος ο οποίος για άλλη μία φορά η Ιαπωνία θεώρησε τον εαυτό της «αδικημένο» ήταν η παρέμβαση μίας τρίτης δύναμης, των Η.Π.Α., που ανησυχώντας για την κυριαρχία της στο Ειρηνικό λόγω της Ιαπωνικής αύξησης ισχύος επέλεξε να της περιορίσει τα κέρδη στον πόλεμο. Ανεξάρτητα λοιπόν από

την λαμπρή διοίκηση των Ιαπώνων αξιωματικών στο πεδίο, οι κανόνες του διεθνούς συστήματος και η θεωρία ισορροπίας ισχύος επέβαλλαν την δική τους λογική.

Επίλογος.

Ακόμα και στην στιγμή της κολοφώνας της ισχύος της η Ιαπωνική Αυτοκρατορία δεν μπόρεσε να ξεπεράσει τους κανόνες του διεθνούς συστήματος. Ακριβώς με τον ίδιο τρόπο που το διεθνές σύστημα της επέβαλε το 1853 μία εξαιρετικά ταπεινωτική συνθήκη λόγω της αδυναμίας της, έτσι ακριβώς με τον ίδιο τρόπο το σύστημα της διεθνούς πολιτικής την ώρα του μεγαλύτερου θριάμβου της την απέτρεψε από το να αποκτήσει μεγαλύτερα κέρδη από την Ρωσία. Αυτή η φιλοδοξία και η μέθη της νίκης της επόμενες δεκαετίες θα είναι και η αιτία που η Ιαπωνία θα προσπαθήσει να σπάσει τα πλαίσια της ισορροπίας ισχύος και θα επιχειρήσει να κερδίσει τις Η.Π.Α. στον πόλεμο του Ειρηνικού, με τα γνωστά ολέθρια αποτελέσματα.

Τα κράτη στα μάτια των περισσότερων αναλυτών θεωρούνται ορθολογικοί παίκτες το ίδιο και οι ηγέτες τους. Όμως ιστορικά αποδεικνύεται πως αυτό δεν είναι απαραίτητα πάντοτε η πραγματικότητα. Όταν το 1863 οι Ιάπωνες daimyo προσπάθησαν να εκδιώξουν τους Δυτικούς από την χώρα η κίνησή τους θεωρείται απολύτως ανορθολογική. Οι Δυτικοί είχαν την υπεροπλία σε κάθε τομέα και όπως αποδείχθηκε κέρδισαν με ευκολία. Ο μόνος λόγος που η Ιαπωνία δεν αντιμετώπισε την ίδια μοίρα με την Κίνα ήταν απλός. Το διεθνές σύστημα της επέτρεψε να επιβιώσει σαν ανεξάρτητο κράτος.

Ήταν το σύστημα αυτό που επιβράβευσε την ηγεσία των Meiji όταν προχώρησαν στις μεταρρυθμίσεις τους και άδραξαν την ευκαιρία να εκσυγχρονίσουν και να εκβιομηχανίσουν την χώρα τους επιτρέποντάς τους όχι μόνο να κερδίσουν την ανεξαρτησία της Αυτοκρατορίας αλλά να την μετατρέψουν για ορισμένες δεκαετίες στην ισχυρότερη χώρα της Ασίας.

Η μελέτη των ετών της παλινόρθωσης των Meiji μπορεί αναμφισβήτητα να προσφέρει χρήσιμα μαθήματα πολιτικής όσον αφορά το εσωτερικό. Οι περισσότερες χώρες της Ανατολικής Ασίας με τον έναν ή τον άλλον τρόπο αντέγραψαν μεταπολεμικά το Ιαπωνικό μοντέλο πολιτικής και οικονομικής οργάνωσης με εξαιρετικά αποτελέσματα για τις κοινωνίες τους. Στο ίδιο μήκος κλίμακας προσφέρουν και μαθήματα προς αποφυγή για μία ελεύθερη κοινωνία, καθώς η κυβερνητική ελίτ των Meiji ήταν βαθιά ολιγαρχική, εθνικιστική και με έντονη αντιπάθεια απέναντι στην φιλελεύθερη δημοκρατία, όπως αποδεικνύεται από το Πρωσικό σύστημα διακυβέρνησης της Ιαπωνίας μέχρι το 1945. Επιπλέον το καθεστώς που ίδρυσε η ολιγαρχία της εποχής των Meiji ευθύνεται για πολλά απεχθή εγκλήματα στην Ταιβάν και την Κορέα όσο ήταν Ιαπωνικές αποικίες.

Αλλά τα μεγαλύτερα μαθήματα ίσως μπορούν να εξαχθούν από το πόσο τεράστια επιρροή είχε το διεθνές σύστημα τόσο στην εσωτερική διοίκηση της χώρας τους μέσω της επιρροής που τους εισήγαγε, όσο αργότερα και στην εξωτερική τους πολιτική, όταν η ισορροπία ισχύος ώθησε τους Meiji να κινηθούν στην Ανατολική Ασία με τρόπο τέτοιο τις συνέπειες του οποίου η περιοχή βιώνει ακόμα και σήμερα.

Βιβλιογραφία.

- 1) Boxer, Charles Ralph (1963). *The Great Ship from Amacon: Annals of Macao and the Old Japan Trade, 1555-1640*. Lisbon: Centro de Estudos Históricos Ultramarinos.
- 2) Shimane Japan (n.d.). *Iwami Ginzan Silver Mine – UNESCO World Heritage Site*. Ανακτήθηκε 10/11/2022. <https://www.kankou-shimane.com/en/destinations/9287>.
- 3) Turnbull, Stephen (1987). *Battles of the Samurai*. London: Arms and Armour Press.
- 4) Noel Perrin (1979). *Giving up the Gun: Japan's Reversion to the Sword*. David R. Godine, Publisher. Boston.
- 5) Marius B. Jansen. (2002). *The Making of Modern Japan*. Harvard University Press.
- 6) Mark R. Mullins. (2003). *Handbook of Christianity in Japan*. Vol3.
- 7) Strathern, Alan. (2020-11-18). *The Many Meanings of Iconoclasm: Warrior and Christian Temple-Shrine Destruction in Late Sixteenth Century Japan*. *Journal of Early Modern History*. 25 (3): 163–193. [doi:10.1163/15700658-BJA10023](https://doi.org/10.1163/15700658-BJA10023).
- 8) Naramoto. (1994), *Nihon no Kassen*
- 9) Jalal, Ibrahim. (2021). *Hokkaido - A History of Japan's Northern Isle and its People*. Earnshaw Books.
- 10) Melia, Tamara & *Dictionary of Virginia Biography*. John H. Aulick (1790–1873). (2022, February 07). In *Encyclopedia Virginia*. <https://encyclopediavirginia.org/entries/aulick-john-h-ca-1791-1873>.
- 11) W. G. Beasley. (1972). *The Meiji Restoration*.
- 12) Michael Holt. (n.d). MILLARD FILLMORE: FOREIGN AFFAIRS. Miller Center. Ανακτήθηκε 12/11/2022. <https://millercenter.org/president/fillmore/foreign-affairs/>
- 13) Hall, John Whitney and Marius Jansen. (1991). *Early Modern Japan: The Cambridge History of Japan*. Cambridge University Press.
- 14) Hall, John Whitney. (1970). *Japan, from prehistory to modern times*. New York, Delacorte Press

15) Hawks, Francis. (1856). *Narrative of the Expedition of an American Squadron to the China Seas and Japan Performed in the Years 1852, 1853 and 1854 under the Command of Commodore M.C. Perry, United States Navy*. Washington: A.O.P. Nicholson by order of Congress, 1856; originally published in Senate Executive Documents, No. 34 of 33rd Congress, 2nd Session.

16) Ministry of Foreign Affairs in Japan. (n.d.). Japanese Diplomatic Documents. Ανακτήθηκε 17/11/2022.

<https://www.mofa.go.jp/mofaj/annai/honsho/shiryo/bunsho/index.html>.

17) Michael R. Austin (2009). *Negotiating with Imperialism: The Unequal Treaties and the Culture of Japanese Diplomacy*. Harvard University Press.

18) Townsend Harris. (1930). *The Complete Journal of Townsend Harris, First American Consul General and Minister to Japan*. Japan Society, New York

19) Metzler Mark. (2006). *Lever of Empire: The International Gold Standard and the Crisis of Liberalism in Prewar Japan*. University of California Press

20) Murdoch, James. (1903). *A History of Japan*. (Vol. 3). Psychology Press.

21) Ernest Mason Satow. (2013). *A Diplomat in Japan*. Seeley, Service & Co Limited.

22) Denney, John (2011). *Respect and Consideration: Britain in Japan 1853–1868 and beyond*, Radiance Press.

23) Polak Christian. (2001). *Soie et lumières: L'âge d'or des échanges franco-japonais (des origines aux années 1950)*. Chambre de Commerce et d'Industrie Française du Japon

24) Denney, John (2011), *Respect and Consideration: Britain in Japan 1853–1868 and Beyond*.

25) Izumi Saburo. (2019, Ιούλιος 7). *The Iwakura Mission: Japan's 1871 Voyage to Discover the Western World*. Nippon.com. Ανακτήθηκε 17/11/2022.

<https://www.nippon.com/en/japan-topics/g00680/the-iwakura-mission-japan%E2%80%99s-1871-voyage-to-discover-the-western-world.html>.

26) Donzé, P.-Y. (2010). Des importateurs suisses de Yokohama aux fabricants d'horlogerie japonais: le marché de la montre dans le Japon de Meiji, 1868-1912. *Revue d'histoire Moderne et Contemporaine (1954-)*, 57(1), 168–190.

<http://www.jstor.org/stable/27862106>.

27) Ozaki, Yukio. (2001). *The Autobiography of Ozaki Yukio: The Struggle for Constitutional Government in Japan*. (Translated by Fujiko Hara). Princeton University Press.

28) Gordon, Andrew. (1952). *A modern history of Japan : from Tokugawa time to the present*. New York : Oxford University Press.

29) Buck, J. H. (1973). The Satsuma Rebellion of 1877. From Kagoshima Through the Siege of Kumamoto Castle. *Monumenta Nipponica*, 28(4), 427–446. <https://doi.org/10.2307/2383560>.

30) Mansel G. Blackford. (1988). *The Rise of Modern Business in Great Britain, the United States, and Japan*. University of North Carolina Press.

31) Landes, David S. (1999). *The Wealth and Poverty of Nations: Why Some Are So Rich and Some So Poor*. New York: Norton.

32) Jansen, Marius B. (1975) *Japan and China: From War to Peace, 1894-1972*. Rand McNally College Publishing Company.

33) Beasley, W.G. (2000). *The Rise of Modern Japan: Political, Economic, and Social Change since 1850*. (3rd Edition). St. Martin's Press.